TẠP CHÍ ĐIỆN TỬ
THƯƠNG HIỆU & CÔNG LUẬN

Góp ý dự thảo Báo cáo Chính trị Đại hội XIV của Đảng - Phát triển công nghiệp Việt Nam: Cần chiến lược nghiêm túc để bứt phá

09:40 10/11/2025

Một trong những nội dung được dư luận và giới chuyên gia đặc biệt quan tâm trong Dự thảo Báo cáo chính trị trình Đại hội XIV là định hướng phát triển công nghiệp quốc gia.

Dự thảo đã có bước tiến quan trọng khi nhấn mạnh yêu cầu "nâng cao hiệu quả, sức cạnh tranh một số ngành công nghiệp nền tảng"

Đó là: "Nâng cao hiệu quả, sức cạnh tranh một số ngành công nghiệp nền tảng như: Năng lượng, cơ khí chế tạo, luyện kim, vật liệu mới, hoá chất, công nghệ số và sinh học. Ưu tiên phát triển, từng bước làm chủ công nghệ sản xuất trong một số ngành công nghiệp mới nổi như: Công nghiệp chip bán dẫn, công nghiệp robot và tự động hoá, trí tuệ nhân tạo, vật liệu tiên tiến, vật liệu phục vụ công nghiệp cơ khí chế tạo, công nghiệp sinh học, công nghiệp môi trường, năng lượng tái tạo, năng lượng mới. Từng bước xây dựng, phát triển công nghiệp ứng

dụng năng lượng nguyên tử, công nghiệp không gian vũ trụ, công nghiệp lượng tử. Phát triển công nghiệp phục vụ nông nghiệp; công nghiệp phục vụ quốc phòng, an ninh; công nghiệp xây dựng hiện đại; công nghiệp văn hoá, kinh tế di sản; một số cụm liên kết ngành công nghiệp quan trọng, các tổ hợp công nghiệp quy mô lớn, hiện đại trên phạm vi vùng và liên vùng".

Có thể nói, đây là lĩnh vực then chốt quyết định năng lực tự chủ, sức cạnh tranh và vị thế của Việt Nam trong chuỗi giá trị toàn cầu. Dự thảo đã có bước tiến quan trọng khi nhấn mạnh yêu cầu "nâng cao hiệu quả, sức cạnh tranh một số ngành công nghiệp nền tảng" và "ưu tiên phát triển, từng bước làm chủ công nghệ sản xuất trong một số ngành công nghiệp mới nổi". Những định hướng này thể hiện tư duy đột phá và bắt nhịp với xu thế chuyển đổi xanh- số của thời đại. Tuy nhiên, để chiến lược công nghiệp thật sự trở thành động lực tăng trưởng mới, cần tiếp tục làm rõ hơn một số vấn đề trọng yếu về tầm nhìn, trọng tâm và cơ chế thực thi.

Tư duy đúng, nhưng cần thêm tính chọn lọc chiến lược

Điểm mạnh của nội dụng hoạch định nói trên là tư duy bao quát và mở, không chỉ giới hạn ở các ngành truyền thống như năng lượng, cơ khí, luyện kim, vật liệu, mà còn hướng đến các ngành công nghiệp mới như chip bán dẫn, trí tuệ nhân tạo, năng lượng mới, công nghiệp sinh học, công nghiệp môi trường. Cách tiếp cận này giúp Việt Nam không bị bỏ lại phía sau trong làn sóng công nghiệp thế hệ mới, góp phần nâng cao tự chủ, tự lực tự cường của nền kinh tế. Để đất nước phát triển nhanh, bền vững, dứt khoát phải nâng cao tính tự chủ, làm chủ khoa học công nghệ, nhất là công nghệ lõi.

Tuy nhiên, định hướng bao quát chưa đồng nghĩa với có trọng tâm. Trong bối cảnh nguồn lực còn hạn chế, một chiến lược công nghiệp hiệu quả cần lựa chọn có chủ đích một số mũi nhọn mang tính dẫn dắt, nơi Việt Nam có khả năng tham gia sâu và hình thành năng lực cạnh tranh động.

Kinh nghiệm quốc tế cho thấy, Hàn Quốc từng tập trung vào điện tử và ô tô, Đài Loan (Trung Quốc) chọn bán dẫn, Singapore chọn công nghệ sinh học và dịch vụ công nghệ cao. Chính việc chọn đúng trọng tâm đã giúp họ bứt phá và tạo ra năng lực công nghiệp thật sự. Việt Nam hoàn toàn có thể học hỏi cách tiếp cận đó- xác định 3- 4 ngành mũi nhọn chiến lược, chẳng hạn: điện- điện tử và thiết bị năng lượng mới; cơ khí- tự động hóa chính xác, và công nghiệp ô tô điện- xe thông minh.; vật liệu tiên tiến; chip bán dẫn...

Từ danh mục ngành sang phát triển chuỗi giá trị và hệ sinh thái

Dự thảo hiện liệt kê nhiều ngành quan trọng, nhưng chưa làm rõ cấu trúc chuỗi giá trị và cơ chế kết nối giữa chúng. Trong khi đó, xu thế công nghiệp thế giới ngày nay không còn phát triển theo từng ngành tách rời, mà theo mô hình hệ sinh thái tích hợp- nơi doanh nghiệp lớn, doanh nghiệp vừa và nhỏ, trung tâm R&D, cơ sở đào tạo và hạ tầng logistics được kết nối trong cùng một cụm công nghiệp vùng.

Đưa tư duy "chuỗi giá trị- hệ sinh thái" vào Báo cáo chính trị sẽ giúp chính sách công nghiệp chuyển từ "chọn ngành" sang "xây chuỗi", tạo khả năng lan tỏa và nhân lên năng lực nội sinh. Ví dụ, công nghiệp cơ khí có thể gắn với chuỗi năng lượng tái tạo, công nghiệp vật liệu tiên tiến gắn với sản xuất pin, còn công nghiệp ô tô gắn với chuỗi linh kiện, cảm biến, phần mềm điều khiển và hạ tầng sạc. Khi đó, mỗi ngành sẽ không còn là "ốc đảo riêng lẻ", mà là mắt xích của một hệ sinh thái thống nhất.

Bổ sung cơ chế tạo cầu và thúc đẩy thị trường

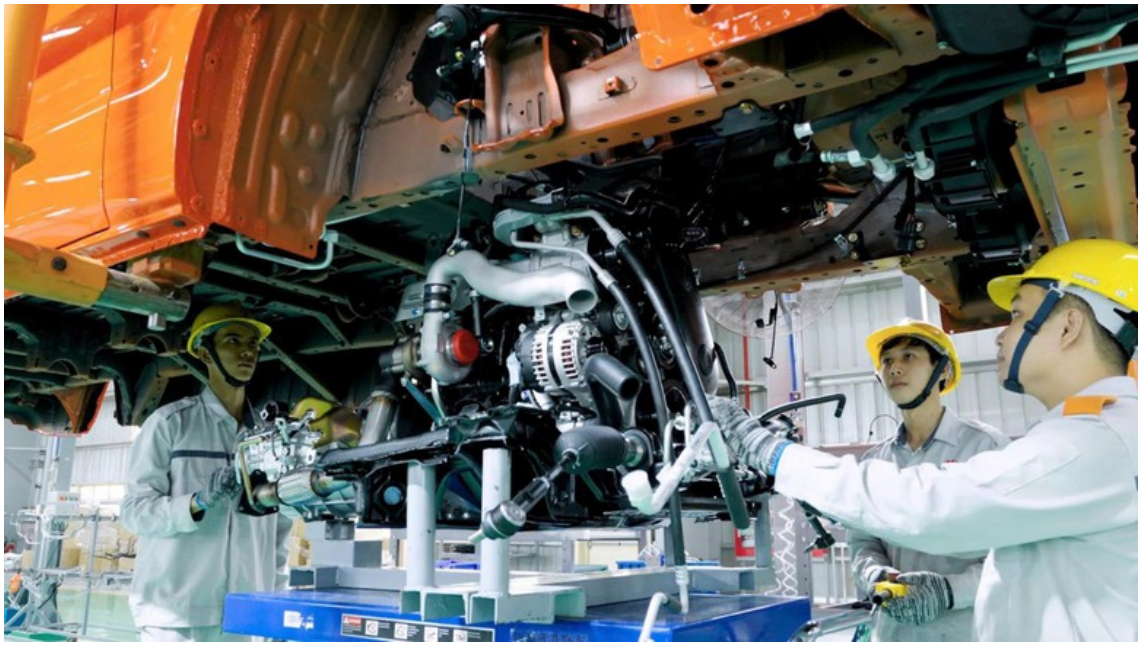
Một trong những điểm then chốt để công nghiệp phát triển là có thị trường đầu ra đủ lớn và ổn định. Dự thảo Báo cáo có thể xem xét nhấn mạnh rõ hơn vai trò của "chính sách tạo cầu"- tức là sử dụng công cụ nhà nước (mua sắm công, tiêu chuẩn kỹ thuật, thuế ưu đãi, tín dụng xanh) để hình thành nhu cầu cho sản phẩm công nghiệp nội địa.

Một chính sách công nghiệp hiện đại không chỉ "khuyến khích sản xuất", mà phải "kích hoạt thị trường".

Rõ ràng hơn về cơ chế điều phối và công cụ thực thi

Để các định hướng chiến lược nêu trong Báo cáo trở thành hiện thực, cần một thiết chế điều phối đủ mạnh và linh hoạt. Hiện nay, chính sách công nghiệp đang nằm rải rác ở nhiều bộ ngành khác nhau: Công Thương, Khoa học và Công nghệ, Tài chính, Xây dựng, Nông nghiệp và Môi trường, Quốc phòng... Nếu thiếu một đầu mối điều phối thống nhất, chính sách rất dễ bị cắt khúc, trùng lặp hoặc dàn trải.

Vì vậy, có thể cân nhắc thành lập Ủy ban phát triển công nghiệp hiện đại, hoặc Văn phòng điều phối (PMO) quốc gia về công nghiệp và đổi mới công nghệ, trực thuộc Chính phủ. Cơ quan này sẽ chịu trách nhiệm lập bản đồ chuỗi cung ứng, phân tích cụm ngành, đề xuất cơ chế tài chính công nghiệp, và theo dõi các chỉ tiêu KPI quốc gia, đôn đốc, giám sát việc thực thi... Chính việc có một đầu mối rõ ràng sẽ giúp công nghiệp Việt Nam chuyển từ "chính sách theo dự án" sang "chính sách theo hệ thống".

Đưa công nghiệp ô tô vào nhóm ưu tiên không chỉ để phát triển một sản phẩm cụ thể, mà còn là để thể hiện năng lực hệ thống của nền công nghiệp Việt Nam

Công nghiệp ô tô - Phép thử điển hình cho năng lực thực thi chiến lược

Trong nhiều ngành công nghiệp, ô tô là ví dụ sinh động nhất cho thấy "cửa sổ cơ hội" chỉ mở trong thời gian rất ngắn. Chúng ta có thể đón đầu các cơ hội để nâng cao năng lực chế tạo, sản xuất thúc đẩy tự lực tự cường của nền kinh tế Việt Nam. Thế giới đang bước vào thời kỳ chuyển đổi từ xe xăng sang xe điện, từ cơ khí sang điện tử, từ phương tiện giao thông sang thiết bị thông minh di động. Khi cuộc chơi được "thiết lập lại", các quốc gia mới nổi có cơ hội tham gia sâu vào chuỗi giá trị toàn cầu. Nhưng nếu chậm chân, cánh cửa ấy sẽ khép lại vĩnh viễn. Việt Nam đang có cơ hội phát triển mạnh mẽ nếu như chúng ta nắm lấy cơ hội vàng bây giờ.

Việt Nam đang có những điều kiện khởi đầu đáng khích lệ: thị trường hơn 100 triệu dân, nhiều doanh nghiệp tiên phong, hạ tầng năng lượng tái tạo dồi dào, và nguồn nhân lực trẻ. Nếu được xác định là một mũi nhọn trong chiến lược công nghiệp quốc gia, công nghiệp ô tô- đặc biệt là ô tô điện và xe thông minh- hoàn toàn có thể trở thành biểu tượng của một Việt Nam công nghiệp hóa thực chất.

Đưa công nghiệp ô tô vào nhóm ưu tiên không chỉ để phát triển một sản phẩm cụ thể, mà còn là để thể hiện năng lực hệ thống của nền công nghiệp Việt Nam. Một quốc gia làm được ô tô có nghĩa là đã làm chủ cơ khí chính xác, vật liệu, điện tử, phần mềm và logistics- năm trụ cột của mọi ngành công nghiệp hiện đại.

Từ chiến lược trên giấy đến năng lực công nghiệp thực chất

Chiến lược công nghiệp trong Dự thảo Báo cáo chính trị lần này đã thể hiện tầm nhìn đúng đắn về xu thế và yêu cầu chuyển đổi mô hình tăng trưởng. Điều cần làm rõ thêm không phải là thay đổi định hướng, mà là bổ sung chiều sâu chiến lược và cơ chế thực thi khả thi.

Một chiến lược công nghiệp hiện đại cần có ba yếu tố: 1. Lựa chọn mũi nhọn có lợi thế động và lan tỏa mạnh; 2. Tổ chức theo hệ sinh thái- cụm ngành- chuỗi giá trị thay vì từng lĩnh vực riêng rẽ; 3. Thiết kế cơ chế điều phối minh bạch, khách quan, tạo cầu, tài chính, các doanh nghiệp được đối xử bình đẳng và đo lường kết quả.

Làm được như vậy, Việt Nam không chỉ "phát triển công nghiệp" mà còn bước vào giai đoạn xây dựng năng lực công nghiệp thật sự- tức là khả năng thiết kế, chế tạo và sáng tạo trong chuỗi giá trị toàn cầu, nâng cao tỷ lệ nội địa hóa, hướng đến xuất khẩu, chiếm lĩnh thị trường nội địa.

Kiến nghị biên soạn lại đoạn viết về chiến lược công nghiệp trong dự thảo Báo cáo Chính trị:

"Tập trung phát triển và làm chủ về công nghệ một số ngành công nghiệp mũi nhọn có lợi thế cạnh tranh động và khả năng dẫn dắt quá trình hiện đại hóa đất nước, gồm: công nghiệp điện- điện tử và thiết bị năng lượng mới; cơ khí- tự động hóa chính xác; vật liệu tiên tiến; công nghiệp ô tô điện, xe thông minh và linh kiện công nghệ cao.

Phát triển các cụm công nghiệp- chuỗi giá trị trọng điểm theo vùng, gắn kết giữa sản xuất, nghiên cứu- phát triển, đào tạo nhân lực và đổi mới sáng tạo. Hoàn thiện hạ tầng công nghiệp số, tiêu chuẩn kỹ thuật và cơ chế tài chính công nghiệp; hình thành hệ sinh thái công nghiệp xanh, công nghiệp hỗ trợ và logistics hiện đại.

Đẩy mạnh liên kết FDI- doanh nghiệp trong nước, thúc đẩy chuyển giao công nghệ và phát triển nhà cung ứng nội địa; mở rộng chính sách tạo cầu cho sản phẩm công nghiệp trong nước thông qua mua sắm công, tín dụng xanh và ưu đãi thuế.

Phát triển nhân lực chất lượng cao cho các ngành công nghiệp mới, nhất là cơ điện tử, AI, vật liệu và công nghiệp ô tô điện- xe thông minh; tăng cường năng lực điều phối, giám sát và đo lường để xây dựng nền công nghiệp xanh, số, tự chủ và sáng tạo".

Khát vọng công nghiệp của một dân tộc vươn mình

Đại hội XIV mang trong mình sứ mệnh mở ra kỷ nguyên phát triển mới- kỷ nguyên của tự lực tự cường công nghiệp, của năng lực sáng tạo và hội nhập chủ động. Việc hoàn thiện chiến lược công nghiệp trong Báo cáo chính trị lần này không chỉ là hoàn thiện một văn bản, mà là định hình tương lai của nền kinh tế Việt Nam trong thế kỷ XXI.

Chúng ta cần một chiến lược công nghiệp không chỉ liệt kê những gì nên làm, mà chỉ ra rõ "chúng ta sẽ dẫn dắt ở đâu và tham gia sâu ở đâu".

Và giữa những lựa chọn đó, công nghiệp ô tô- đặc biệt là ô tô điện- xe thông minh xứng đáng được coi là phép thử điển hình cho tầm nhìn, năng lực và bản lĩnh của Việt Nam trong hành trình trở thành quốc gia công nghiệp hiện đại. Phải hình thành cho bằng được nền công nghiệp ô tô hiện đại mà trong đó các doanh nghiệp trong nước phải làm chủ được công nghệ một cách thực chất và hiệu quả, tăng tỷ lệ nội địa hóa, có thể cạnh tranh được trong nước và quốc tế và khuyến khích xuất khẩu.

Bài viết của TS. Nguyễn Sĩ Dũng trên chinhphu.vn